

ВЧЕНІ ПОЛЬСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В ХАРКІВСЬКОМУ МАТЕМАТИЧНОМУ ТОВАРИСТВІ

Досліджено науково-педагогічну та суспільно-організаційну діяльність вчених польського походження – членів Харківського математичного товариства (ХМТ). З'ясовано факти їх співпраці з ХМТ в кінці XIX – на початку XX ст. Проаналізовано діяльність А.П. Пшеборського – члена Розпорядчого комітету ХМТ.

Ключові слова: поляки, Харківське математичне товариство, діяльність.

Исследована научно-педагогическая и общественно-организационная деятельность ученых польского происхождения – членов Харьковского математического общества (ХМО). Установлены факты их сотрудничества с ХМО в конце XIX – начале XX в. Проанализирована деятельность А.П. Пшеборского – члена Распорядительного комитета ХМО.

Ключевые слова: поляки, Харьковское математическое общество, деятельность.

There was researched scientific-pedagogical, social-organisational activity of originally Polish scientists who were the members of Kharkiv Mathematical Society (KMS). There was determined the facts of their cooperation with KMS at the end of XIX – beginning of XX centuries. A.P. Psheborisky activity – the member of the Administrative Board of the Society, was analysed.

Keywords: the Poles, Kharkiv Mathematical Society, activity.

У XIX столітті в Україні були відкриті та плідно працювали три університети – Харківський (1805 р.), університет св. Володимира (Київ, 1834 р.), Новоросійський (Одеса, 1865 р.). Створення таких наукових центрів в Харкові, Києві, Одесі, безумовно, сприяло активному розвитку в Україні наукової думки. Нагальна потреба в предметному спілкуванні та обміні думками з приводу значущих наукових досягнень стала причиною створення різноманітних наукових товариств, які мали на меті сприяння розробці та розповсюдженню наукових знань.

Одним з таких товариств було Харківське математичне товариство (ХМТ), створене в 1879 р. при Імператорському Харківському університеті за ініціативою професора В.Г. Імшенецького.

З ХМТ пов'язані долі багатьох видатних математиків, що працювали як у Харківському, так і в інших університетах Російської імперії та далеко за її межами. Багато з них зробили значний внесок у розвиток вказаного товариства. Серед них були (хоча й небагато) і поляки за походженням.

Цезар Карлович Руссьян (1867-1935) – російський математик польського походження, до 1903 р. працював приват-доцентом по кафедрі чистої математики Імператорського Новоросійського університету. В Одесі він брав активну участь в діяльності математичного відділення Новоросійського товариства дослідників природи. З 1903 по 1906 р. працював у Краківському університеті. Після переходу до Імператорського Харківського університету в річному засіданні ХМТ від 12.11.1906 р. у відповідності до Статуту без обрання вступає до Харківського математичного товариства, де зразу ж розпочинає активну роботу: 31.03.1907 р. робить

повідомлення «Про відхилення при вільному падінні важкого тіла» [4]. А в річному засіданні 14.10.1907 р. проф. Ц.К. Руссьяна обирають до Розпорядчого комітету ХМТ на посаду товариша голови. Товаришем голови ХМТ Ц.К. Руссьян працював і після 1917 р., обіймаючи цю посаду з 1925 р. по 1934 р. Як член Розпорядчого комітету, обов'язки якого він виконує досить нетривалий час, готує доповідь про наукову спадщину С.В. Ковалевської, присвячену 25-й річниці з дня смерті видатної вченої. Як дійсний член товариства в засіданнях ХМТ за період 1907-1935 рр. виголосив значну кількість доповідей, більше десятка з яких було опубліковано в «Сообщениях Харьковского математического общества».

Серед польських математиків, які мали відношення до ХМТ, зустрічаємо прізвище Станіслава Заремби. Станіслав Заремба (1863-1942) – польський математик, якого в засіданні 1.02.1902 р. було одностайно обрано членом-кореспондентом товариства, бо у відповідності до 5 параграфу Статуту ХМТ «членами-кореспондентами обираються ... закритою подачею голосів особи, які беруть активну участь в заняттях товариства, але не живуть в м. Харків» [7, с. 9]. Виходячи з протоколів засідань ХМТ та складу членів товариства, які збереглися, можна точно стверджувати, що С. Заремба був членом-кореспондентом Харківського математичного товариства впродовж 1902-1913 рр. Як відомо, в 1924 р. його було обрано членом-кореспондентом Російської академії наук. Спілкуючись з видатними російськими математиками-членами математичного товариства та вивчаючи досвід діяльності ХМТ, С. Заремба виступив одним із засновників Польського математичного товариства.

Найбільшу увагу з низки вищеназваних вчених привертає до себе особистість А.П. Пшеборського. Він був членом ХМТ більше 20 років і впродовж майже всього цього часу входив до складу Розпорядчого комітету товариства. Саме його праця «Математическое общество при Харьковском университете» стала першою історіографічною працею з означеного питання.

Науково-педагогічна діяльність А.П. Пшеборського та його життєвий шлях розглядалися у деяких публікаціях [1], але вона містить ще багато нез'ясованих моментів.

Як свідчать архівні дані, доктор фізико-математичних наук, професор Антоній-Боніфаций Павлович Пшеборський народився 14.05.1871 р. в селі Хороше Липовецького повіту Київської губернії [2, арк. 3]. З 1889 до 1898 р. А.П. Пшеборський навчався і працював в університеті св. Володимира. Цей період його життя пов'язаний з іменем видатного вченого П.М. Покровського, який зацікавив свого учня дослідженнями з теорії трансцендентних функцій. Під час навчання Пшеборський виявив неабиякі математичні здібності і в 1894 р. взяв участь в конкурсі студентських робіт університету. Перша наукова робота майбутнього вченого «Розібрати метод Вейєрштрасса в теорії еліптичних функцій та встановити зв'язок поміж зазначеннями Якобі та Вейєрштрасса» була удостоєна золотої медалі на цьому конкурсі. Після закінчення університету св. Володимира в 1894 р. А.П. Пшеборського було залишено при університеті для підготовки до професорського звання.

«За підготовку в 1895 р. твору “Про методи Абеля, Якобі, Ліувілля і Вейєрштрасса в теорії аналітичних функцій” Пшеборського було нагороджено премією заслуженого професора І.І. Рахманінова. У 1896-1897 рр. він склав усні іспити на ступінь магістра чистої математики та після прочитання двох пробних лекцій отримав звання приват-доцента» з врученням свідоцтва [2, арк. 17]. У процесі наукового дослідження в архівах ДАХО нами знайдено це свідоцтво за № 144 від 19.11.1897 р., видане фізико-математичним факультетом університету св. Володимира:

«Магістрант чистої математики, А.-Б.П. Пшеборський, що закінчив університетські курси в 1894 р., прочитав на зборах фізико-математичного факультету 2 пробні лекції: 16.10.1897 р. на обрану тему: «Основні задачі теорії диференціальних рівнянь» і 24.10.1897 р. «Про кривизну кривих у просторі». Визнаючи обидва читання задовільними, фізико-математичний факультет на своїх зборах 24.10.1897 р. вирішив: на підставі ст. 109 пункт в) ... видати магістранту Пшеборському свідоцтво на право викладання чистої математики у званні приват-доцента» [2, арк. 5].

Маючи високий рівень підготовки, математичний талант, науковий ступінь і визнання серед колег-математиків, Пшеборський все ж не одержав місця викладача в університеті св. Володимира. Але завдяки клопотанням професора П.М. Покровського, який рекомендував приват-доцента Пшеборського ректору Харківського технологічного інституту (ХТІ) як людину прекрасних дарувань і цілком бажаного кандидата на посаду викладача-репетитора математики, Пшеборського було призначено штатним викладачем в ХТІ наказом № 8997 від 23.11.1898 р. [2, арк. 18].

За результатами аналізу витягів з протоколів засідань, щорічних звітів та витягів із щорічних звітів про роботу ХМТ, нашу увагу привернув протокол засідання від 11.10.1898 р., де А.П. Пшеборського було прийнято до складу ХМТ без обрання. Досить цікавий факт, якщо порівняти останні дві дати – життя на новому місці Антон Павлович Пшеборський розпочав як вчений, вступивши до наукового товариства. Переїхавши із Києва до Харкова, А.П. Пшеборський почав спілкуватись з викладачами Харківського Технологічного інституту, який на той час не мав кафедри математики. Математичні дисципліни в інституті викладали В.П. Алексієвський, К.О. Андрєєв, О.М. Ляпунов, В.А. Стеклов, М.А. Тихомандрицький, які працювали в Харківському університеті і були членами ХМТ. До речі, всі, крім В.П. Алексієвського, складали Розпорядчий комітет товариства, яке на той час мало все-світню популярність. У його складі ми бачимо крім професорів Харківського університету та Харківського Технологічного інституту й професорів багатьох російських університетів Ф.О. Бредіхіна, М.В. Бугаєва, Г.Ф. Вороного, В.П. Єрмакова, М.Є. Жуковського, А.А. Маркова та ін. Пізніше А.П. Пшеборський у своїй роботі напише: «товариство вибороло своє почесне місце в математичному світі; бути його членами і брати участь в його працях не цураються найвидатніші математики нашого часу; пропозиції щодо обміну виданнями надходили і надходять до товариства і від академій, і від наукових товариств, і від редакцій наукових журналів...» [7, с. 13].

Нами були детально проаналізовані витяги з протоколів засідань і щорічні звіти про діяльність ХМТ за період 1898-1922 рр. Дані цього аналізу вміщені в таблиці 1. Це надало можливість більш точного визначення напрямів і хронології діяльності А.П. Пшеборського у ХМТ і виправити деякі неточності попередніх дослідників.

Таблиця 1

Діяльність А.П. Пшеборського в Харківському математичному товаристві в період 1898-1922 рр.

Роки	Член ХМТ	Секретар	Товариш голови	Власні доповіді	Участь у дискусіях, інші доповіді	Пропозиції
1898	11.10			4.12.		
1899		29.10				
1900		8.10*		11.02, 27.10, 15.12		8.10

Роки	Член ХМТ	Секретар	Товариш голови	Власні доповіді	Участь у дискусіях, інші доповіді	Пропозиції
1901		23.09*		16.02, 16.11		
1902		1.10*				1.10
1903		12.10*				
1904		3.10*				4.12
1905		24.11*				
1906		12.11*				12.11
1907	14.10			12.01	6.10, 5.11	
1908	Річний звіт					17.12
1909		25.10*			21.01, 2.02	
1910		Річний звіт			5.02, 27.03	27.03
1911		5.10*				
1912		Річний звіт				
1913			29.09*		1.02, 1.03, 18.10, 24.10, 22.11	
1914			21.09*		19.01, 12.02	
1915			16.10*	27.02	17.04, 16.10	
1916			15.09*		25.03, 29.04, 14.05, 6.10, 6.11	
1917						
1921						
1922	26.03				26.03	

* – річні збори

Зокрема, О.М. Буць у своїй статті вказує, що А.П. Пшеборський «протягом майже двадцяти років беззмінний секретар Харківського математичного товариства» [1, с. 47]. Як бачимо зі статистичних даних, насправді маємо наступне: вже через рік членства в ХМТ Пшеборського обирають секретарем товариства в засіданні 29.10.1899 р. І потім впродовж восьми років він виконує обов'язки секретаря. Перед виборами в річному засіданні 14.10.1907 р. Пшеборський попросив не балотувати його в секретарі з причини відсутності у нього вільного часу. Товариство пішло назустріч, задовольнило прохання вченого, але підкреслюючи старанність і високу працездатність секретаря товариства вирішили висловити А.П. Пшеборському подяку за виконання обов'язків секретаря впродовж 8 років. Що ж спонукало вченого на цей вчинок? Чим була викликана висока зайнятість

вченого? Можна висувати різні версії. Одною з причин була, мабуть, відставка батька за станом здоров'я.

У цей час А.П. Пшеборський одночасно працював і в Харківському університеті, і в Технологічному інституті, а також на Вищих жіночих курсах. Про тяжке матеріальне становище свідчать і відомості, які ми знайшли в особистому листуванні А.П. Пшеборського з В.А. Стекловим: *«Мені дуже неприємно, що я до цих пір не можу віддати Вам борг, але причина цього – моє розпачливе матеріальне становище...»* (лист від 27.08.1906), *«...можу вислати поки що лише 85 крб. Решту грошей надішлю при першій же можливості»* (відривний купон на грошовий переказ від 14.10.1906), *«Тільки що одержав гонорар і послішаю відправити Вам мій борг (40 крб), який обтяжував мене страшенно»* (відривний купон на грошовий переказ від 12.12.1906) [13, арк. 16].

Після А.П. Пшеборського секретарем ХМТ було обрано М.М. Салтикова, що виконував ці обов'язки впродовж двох років, головою ж товариства був В.А. Синцов, який у листі до В.А. Стеклова від 27.10.1908 р. з цього приводу зауважує наступне: *«На засіданні мене знову обрали головою...»*. А далі він, враховуючи те, що посада секретаря товариства вимагає активної і копіткої роботи, ділиться з В.А. Стекловим своїми сумнівами щодо можливостей новообраного секретаря М.М. Салтикова: *«...це для мене не особливо добре, бо він досить лінивий, якщо не побачить для себе пошани чи вигоди»* [14, арк. 17].

З цієї причини чи з іншої – зараз неможливо напевно сказати, але в річному засіданні 25.10.1909 р. А.П. Пшеборського знову обирають секретарем ХМТ ще на чотири роки. Після чого з 29.09.1913 р. в Розпорядчому комітеті товариства він виконує обов'язки товариша голови ХМТ аж до 1916 року. За відсутності протоколів засідань Математичного товариства і взагалі будь-яких відомостей про діяльність ХМТ в період з 1917 до 1922 р. важко впевнено говорити про склад товариства взагалі та Розпорядчого комітету зокрема. Маємо лише короткі повідомлення про діяльність ХМТ, вміщені в журналі «Наука на Україні» [15; 16], де знаходимо наступні відомості, що підтверджують лише факт членства А.П. Пшеборського в ХМТ: *«Проф. А.П. Пшеборський сказав слово, присвячене пам'яті почесного члена Товариства проф. Київського університету та Політехнічного інституту В.П. Єрмакова...»* [16].

Перебуваючи членом Розпорядчого комітету, впродовж всього аналізованого періоду А.П. Пшеборський багато часу віддає роботі в товаристві: складає протоколи засідань, готує щорічні звіти про діяльність і фінансові звіти ХМТ, веде облік власних коштів товариства, листується від імені ХМТ з різними науковими установами та товариствами, рецензує надіслані товариству наукові статті, виступає з доповідями про власні наукові дослідження та з доповідями, що надійшли до товариства від членів-кореспондентів та почесних членів товариства, бере активну участь у роботі засідань.

З аналізу багаторічних протоколів засідань бачимо, що А.П. Пшеборський брав активну участь в усіх засіданнях товариства: доповідав статті своїх колег; висловлював суттєві зауваження при обговоренні статей і доповідей колег; виступав з доповідями про життєдіяльність і наукові праці видатних вчених, з рецензіями на статті, надіслані до ХМТ; доповідав результати своїх власних наукових досліджень тощо.

Тематика виступів і доповідей у засіданнях товариства демонструє широту наукових інтересів вченого, серед яких теорія вищих трансцендентних функцій, методи теорії еліптичних функцій, теорія аналітичних функцій, варіаційне числення, диференційна геометрія, теоретична механіка, теорія ймовірностей, методика викладання математики та ін.

Поряд з науковою роботою А.П. Пшеборський багато уваги приділяв і педагогічній діяльності, працюючи і у вищих навчальних закладах, і на курсах. Лекції професора носили досить своєрідний нестандартний характер і викликали інтерес у слухачів, бо викладач завжди повідомляв на них результати власних досліджень стосовно тих проблем, які розглядалися на заняттях. Він не був байдужим і до питань методики викладання математичних дисциплін, підготовки підручників для середньої школи та вищих навчальних закладів [4]. З метою поліпшення методичних засад викладання математичних дисциплін А.П. Пшеборський сам писав і видавав підручники і навчальні посібники, серед яких посібник з основ арифметики, літографований курс теорії кінцевих різниць, «Введення в аналіз». Ще працюючи в Технологічному інституті, він підготував підручник «Аналітична геометрія». Кошторис цього посібника, зроблений автором, складав 1 200 руб, з яких 400 руб за розпорядженням Попечителя Харківського учбового округу виділено зі спеціальних коштів інституту [2, арк. 78, 80].

У 1904 р. А.П. Пшеборського було відряджено до Геттінгенського університету для вивчення досвіду організації навчання і методики викладання видатних вчених, які докорінно відрізнялись від існуючої системи навчання в університетах Російської імперії. Нові знайомства та творче спілкування мали продовження і після закінчення відрядження. Після повернення в Харків А.П. Пшеборський в засіданні 4.12.1904 р. виступив з пропозицією встановлення зв'язків з математичною читальнею в Геттінгені. На зборах було винесено «*Сообщения Харьковского математического общества*» і деякі екземпляри 1-ї серії» [4].

Говорячи про діяльність А.П. Пшеборського в ХМТ, слід згадати і той факт, що на кінець 1906 р. товариство мало всесвітнє визнання і співпрацювало з багатьма науковими установами та товариствами, серед яких було 40 вітчизняних і 35 іноземних. Завдяки такому обміну, власним виданням і працям, наданим в дар товариству, ХМТ мало чи не найкращу математичну бібліотеку з педагогічним відділом. До складу товариства входили найвідоміші вітчизняні та зарубіжні вчені. Враховуючи ці фактори, в засіданні 12.11.1906 р. було розглянуто питання про організацію Математичного інституту при ХМТ і створено комісію з розробці загальних положень статуту інституту. До цієї комісії разом з М.М. Салтиковим і Д.М. Синцовим увійшов і А.П. Пшеборський. Але цим мріям у той час не судилося здійснитися. Лише на початку 30-х років ХХ ст. після декількох реорганізацій від Фізико-хіміко-математичного інституту відокремився Інститут математики, що «*одержав у своє розпорядження прекрасну наукову бібліотеку..., яка поповнилась не тільки у зв'язку з науковими надходженнями вітчизняної та іноземної літератури, але також і завдяки приєднанню бібліотеки ХМТ...*» [7, с. 22]. І на цьому шляху повсякчасно ми зустрічаємо ім'я А.П. Пшеборського: 1919 р. – ректор Харківського університету; 1920 р. – ректор Академії теоретичних знань, створеної на базі історико-філологічного та фізико-математичного факультетів Харківського університету; 1921 р. – ректор Інституту народної освіти, що утворився після реорганізації Академії.

За харківський період життєдіяльності в «Сообщениях Харьковского математического общества» були опубліковані наступні роботи А.П. Пшеборського: «До питання про нескінченно-малі деформації поверхонь» (1900), «Деякі застосування теорії лінійчатих конгруенцій» (1900), «Математичне товариство (1879-1904)» (1912), «Про деякі поліноми, найменш віддалені від нуля в заданому проміжку» (1913), «Замітка з варіаційного числення» (1915), «Михайло Миколайович Лагутинський. Некролог» (1915), «Задача про екстремум інтеграла із змінними кінцевими точками» (1924).

За Статутом товариства, автори повинні здавати рукописи своїх доповідей в Розпорядчий комітет для вирішення питання стосовно їх видання в «Сообщениях

Харьковского математического общества», тобто друкуються лише статті, що доповідалися у засіданнях ХМТ. Порівнявши перелік доповідей у засіданнях ХМТ зі списком опублікованих робіт, можна помітити деякі «порушення» названого положення Статуту. Що було цьому причиною? Це помилка членів Розпорядчого комітету, який відповідав за видавничу діяльність товариства, чи дійсно порушення? Зараз напевно сказати важко. Одне з можливих, на наш погляд, пояснень знаходимо в листі Д.М. Синцова до В.А. Стеклова від 8.05.1910 р., який вказує на те, що готові коректури віднесено було до друкарні, але не всіх членів товариства, зокрема А.П. Пшеборського та М.М. Салтикова, *«обох буває не влаштовують засідання на 1-му тижні, а тому [ix] статті ... пішли до друку без доповіді...»* [18, арк. 59-60]. Мабуть саме з цієї причини в протоколах засідань товариства ми не знаходимо доповідей за темою публікацій «Математичне товариство (1879-1904)» (1912), «Про деякі поліноми, найменш віддалені від нуля в заданому проміжку» (1913), «Михайло Миколайович Лагутинський. Некролог» (1915).

Нарис «Математичне товариство (1879-1904)» був написаний А.П. Пшеборським з приводу 25-річного ювілею ХМТ. Виступаючи секретарем товариства, він виконав копітку і велику за обсягом роботу, звівши до купи всі відомості, статистичні дані та протоколи засідань товариства за вказані роки його існування.

Це була перша робота з історіографії ХМТ. Пізніше, у засіданні товариства від 17.12.1908 р. було прийняте рішення звернутися до А.П. Пшеборського з проханням доповнити його нарис з історії ХМТ відомостями за останні 5 років. Ця робота не була написана, можливо, з вищеназваних причин.

Опубліковані роботи А.П. Пшеборського можна згрупувати за науковими напрямками та вподобаннями вченого в той чи інший період його життя. Так, результатом досліджень з диференціальної геометрії, де було узагальнено весь доробок вченого, стала його магістерська дисертація, захищена в 1902 році в Московському університеті. У вступі до цієї роботи сам автор дає історичний огляд з теорії лінійчатих конгруенцій, тобто систем прямих у просторі, рівняння яких залежить від двох параметрів, а також наводить короткий зміст свого дослідження та вказує на переваги методу периморфій, яким він користується. На завершення А.П. Пшеборський пише: *«...вважаю за необхідне висловити щиру подяку Харківському математичному товариству, яке дало мені можливість надрукувати цей твір».*

Досліджуючи проблеми диференціальної геометрії, А.П. Пшеборський розкриває фізичний зміст одержаних ним математичних характеристик в роботі «До питання про нескінченно-малі деформації поверхонь», у якій сам наголошує на тому, що *«стаття має на меті дати кінематичну інтерпретацію нескінченно-малих деформацій поверхонь і з'ясувати кінематичне значення Weingarten'овської функції»* [8, с. 30].

Займаючись проблемами теорії аналітичних функцій, А.П. Пшеборський пише й успішно захищає в 1908 р. докторську дисертацію «Дослідження з теорії аналітичних функцій, задача про продовження ряду Тейлора». А в 1913 р. в «Сообщениях Харьковского математического общества» виходить стаття вченого «О некоторых полиномах, наименее уклоняющихся от нуля в данном промежутке», у якій автор розглядає проблеми, пов'язані з побудовою поліномів найкращого наближення [10]. Питання історії розвитку теорії найкращого наближення функцій поліномами, а також аналіз означеної роботи А.П. Пшеборського зроблено в статті О.М. Буця [1].

Під час відрядження в Геттінгенський університет А.П. Пшеборський ознайомився також з проблемами та методикою викладання варіаційного числення. Займаючись самостійно означеною тематикою, він лише в 1915 р. публікує в «Сообщениях Харьковского математического общества» невеличку «Замітку з варіаційного числення» [12], з якої розпочався новий напрям наукових досліджень вченого.

Більш ґрунтовно і повно дана тема розкрита в статті «Задача об экстремуме интеграла с переменными конечными точками», яка була написана у Варшаві та надіслана до ХМТ для публікації в «Сообщениях Харьковского математического общества» [11].

Вказана вище робота перша в низці праць з варіаційного числення, потім вже А.П. Пшеборським були розроблені методи варіаційного числення, які стали широко застосовуватися в теоретичній механіці.

Як бачимо, А.П. Пшеборський був всебічно обдарованою людиною, прекрасним вченим, талановитим математиком. Його внесок у розвиток діяльності та розширення зв'язків ХМТ важко переоцінити. Завдяки саме його кропіткій праці до наших днів збереглися детальні відомості з історії виникнення та перших років життєдіяльності математичного товариства в Харкові [7]. Членство і робота в ХМТ, спілкування з харківськими математиками надихали А.П. Пшеборського на дослідження в різноманітних галузях наукового знання. Підтримка друзів, серед яких протягом багатьох років ми бачимо В.А. Стеклова, давала наснагу і сили витримати всі життєві негаразди.

Джерела та література

1. Буць О.М. А.-Б.П. Пшеборський та його вклад в розвиток теорії найкращого наближення // Віхи розвитку математичного природознавства: Зб. наук. праць. – К., 1994. – С. 44-58; Wachuka A. Antoni Przeboriski. 1871-1941 // Wiad. Matem. – 1976. – Т. 20, nr 1; Brozowski S.M. Przeboriski Antoni Bonifacy // Polski slovník biograficzny. – Wrocław, 1985 – Т. 28/4. – Zest 119.
2. Державний архів Харківської області, ф. Р-1682, оп. 2, од. зб. 265 (80 арк.).
3. Извлечение из отчетов о деятельности Харьковского математического общества // Записки Императорского Харьковского университета за 1880-1917 гг.
4. Извлечение из протоколов заседаний // Сообщения Харьковского математического общества за 1888-1917 годы.
5. История отечественной математики / Под ред. И.З. Штокало. – К.: Наукова думка, 1968. – Т. 2. – 616 с.
6. Отчет о деятельности Харьковского математического общества // Сообщения Харьковского математического общества за 1888-1917 годы.
7. Пшеборский А.П. Математическое общество при Харьковском университете. – Харьков: XV, 1911. – 26 с.
8. Пшеборский А.П. К вопросу о бесконечно-малых деформациях поверхности // Сообщения Харьковского математического общества. – Сер. 2. – 1902. – Т. VII. – С. 26-37.
9. Пшеборский А.П. Некоторые приложения теории линейчатых конгруэнций // Сообщения Харьковского математического общества. – Сер. 2. – 1902. – Т. VII. – С. 49-228.
10. Пшеборский А.П. Заметка по вариационному исчислению // Сообщения Харьковского математического общества. – Сер. 2. – 1915. – Т. XII. – С. 49-228.
11. Пшеборский А.П. Задача об экстремуме интеграла с переменными конечными точками // Там само.
12. Пшеборский А.П. О некоторых полиномах, наименее уклоняющихся от нуля в данном промежутке // Сообщения Харьковского математического общества. – Сер. 2. – 1913. – Т. XIV. – № 1-2. – С. 65-80.
13. Санкт-Петербурзьке відділення архіву Російської Академії наук, ф. 162, оп. 2, од. зб. 365.
14. Там само, оп. 2, од. зб. 433.
15. Харьковское математическое общество // Наука на Украине. – 1922. – № 1. – С. 85-88.
16. Харьковское математическое общество // Наука на Украине. – 1922. – № 2. – С. 152.